Gemeente Utrecht

Initiatiefvoorstel ‘Verlaging van de minimumleeftijd en versoepeling van de woonplaatsvereiste voor commissieleden in Utrecht’

Beleidsveld	Bestuurlijke Zaken
Opsteller	R.E.P.C Snijder
Kenmerk	30248348
Vergaderdatum Raad	12 juni
Referendabel	Nee
Geheim	Nee

R.E.P.C Snijder stelt de raad voor te besluiten:

1. Het besluit tot wijziging van de Verordening op de raadscommissies van de gemeente Utrecht vast te stellen. Met deze wijziging worden de eisen voor commissieleden, niet raadsleden op twee punten versoepeld:
   a. De leeftijdsgrens wordt verlaagd van 18 jaar naar 16 jaar;
   b. Voor de verplichting om ingezetene te zijn van Utrecht is een ontheffing mogelijk van 6 maanden met één keer verlenging.

Het lid van de gemeenteraad van Utrecht,
Ruben Snijder, Student & Starter

Samenvatting

De lokale democratie staat of valt met representatie, betrokkenheid en ruimte voor vernieuwing. Juist nu is het van belang om de drempels tot politieke participatie te verlagen, zeker voor jongeren en voor mensen die – vaak buiten hun wil om – tijdelijk buiten de gemeentegrenzen moeten wonen.

Met dit voorstel wordt ingespeeld op twee urgente knelpunten: de ondervertegenwoordiging van jongeren in de politiek en de onbedoelde uitsluiting van betrokken commissieleden door de krapte op de woningmarkt. Jongeren geven aan dat ze willen meedenken en meepraten over hun toekomst, maar krijgen nu pas vanaf hun achttiende de kans om echt mee te doen. Tegelijkertijd zien we dat commissieleden hun functie noodgedwongen moeten opgeven vanwege tijdelijke verhuizingen, terwijl zij graag actief blijven in de Utrechtse politiek.

Door deze regels te versoepelen, maken we de gemeentepolitiek niet alleen inclusiever, maar ook veerkrachtiger en beter afgestemd op de realiteit van deze tijd.

Dit voorstel richt zich daarom op de volgende punten:

1. **Verlaging van de minimumleeftijd voor commissieleden naar 16 jaar:** Hierdoor krijgen jongeren eerder de kans om betrokken te raken bij de politiek en bij te dragen aan de besluitvorming over onderwerpen die hen direct aangaan.

2. **Versoepeling van het woonplaatsvereiste voor commissieleden:** Dit maakt het mogelijk voor commissieleden die in Utrecht wonen, maar hun huidige woonplek moeten verlaten, om een tijdelijke overbruggingsperiode te krijgen waarin zij hun lidmaatschap kunnen behouden.

Context

Aanleiding

Het verlagen van de leeftijd voor commissieleden naar 16 jaar
De betrokkenheid van jongeren bij de lokale politiek is cruciaal voor een toekomstbestendige en representatieve democratie. Toch blijft hun participatie in de Utrechtse gemeentepolitiek nog achter. Uit onderzoek uit 2022 blijkt dat slechts 30% van de jongeren zou stemmen als de kiesgerechtigde leeftijd wordt verlaagd naar 16 jaar – aanzienlijk lager dan bij volwassenen. Dit wijst op een lage mate van verbondenheid met het politieke proces, terwijl juist de stem van jongeren van groot belang is bij thema's als onderwijs, woningbouw en klimaat.[1].

Tegelijkertijd is het vertrouwen van jongeren in de politiek zorgwekkend laag. Volgens het Adolescentenpanel Democratische Kernwaarden en Schoolloopbanen (ADKS) is het vertrouwen in politieke ambtsdragers en het gevoel dat politici naar hen luisteren de afgelopen jaren fors gedaald.[2] Jeugdprofessionals herkennen deze trend, die sinds de coronapandemie alleen maar versterkt lijkt. Het gevolg: jongeren voelen zich niet gehoord en haken af van de democratie.[3]

Dat vraagt om actie. Door de minimumleeftijd voor commissieleden te verlagen van 18 naar 16 jaar, krijgen jongeren de mogelijkheid om zich daadwerkelijk in te zetten binnen de Utrechtse raadscommissies.[4] Daar worden onderwerpen besproken die direct invloed hebben op hun leven. Jongeren geven bovendien aan dat ze wel degelijk interesse hebben in politieke betrokkenheid,

[1] Gemeenteraadsverkiezingen '22: jongeren en gemeentepolitiek, I&O-opinieonderzoek
[2] Democratische Kernwaarden in het Voortgezet Onderwijs jaar 4 (2021/2022), Adolescentenpanel Democratische Kernwaarden en Schoolloopbanen (ADKS). https://adks.nl/publicaties/
[3] https://www.nji.nl/publicaties/polarisatie-onder-jongeren-door-de-ogen-van-jeugdprofessionals
[4] Commissies | gemeente Utrecht

zolang ze er ook écht toe doen. Het eerder toegankelijk maken van het commissielidmaatschap sluit daarbij aan, en vergroot hun gevoel van invloed en vertrouwen in het systeem[5].

Versoepeling woonplaatsvereiste voor commissieleden
De woningnood in Utrecht is een urgent probleem, vooral voor jongeren, starters, studenten en mensen die tijdelijk buiten de stad moeten wonen door persoonlijke omstandigheden. Dit kunnen situaties zijn zoals het beëindigen van een huurcontract omdat men geen student meer is, het tijdelijk moeten verhuizen vanwege een vechtscheiding, of door zorgsituaties. De huidige regels vereisen dat commissieleden permanent in Utrecht wonen, wat deze groep uitsluit van hun functie, terwijl zij de intentie hebben terug te keren zodra er woonruimte beschikbaar is.

Dit voorstel beoogt een flexibeler beleid door de Verordening op de Raadscommissies aan te passen. Commissieleden die tijdelijk buiten Utrecht wonen, krijgen de mogelijkheid om een ontheffing van maximaal zes maanden te verkrijgen, met de optie tot verlenging in uitzonderlijke gevallen, bijvoorbeeld bij vertraging in het vinden van een woning of door onvoorziene omstandigheden zoals juridische of persoonlijke kwesties. Deze versoepeling maakt het mogelijk dat mensen die tijdelijk niet in Utrecht wonen, hun werk als commissielid kunnen voortzetten zonder uitgesloten te worden door de woningcrisis of andere tijdelijke situaties. Dit zorgt ervoor dat politieke betrokkenheid behouden blijft, zelfs als men tijdelijk buiten de stad woont.

Juridische context

Gemeentewet:

- Artikel 10, lid 1[6] vereist dat raadsleden ingezetene van de gemeente zijn en minimaal 18 jaar oud zijn.

- Er staat geen artikel in de Gemeentewet waarin vergelijkbare eisen voor commissieleden staan.

- Het is de bevoegdheid van de gemeenteraad om al dan niet eisen voor commissieleden in de verordening op te nemen.

Verordening op de Raadscommissies gemeente Utrecht:

- Artikel 6, lid 2 stelt dat de artikelen 13 t/m 15 van de Gemeentewet van overeenkomstige toepassing zijn op commissieleden[7]. Hiermee gelden de vereisten van ingezetene van de gemeente en een minimale leeftijd van 18 jaar ook voor commissieleden. Deze staan namelijk in artikel 10.

- Door een wijziging van artikel 6 van de Verordening kan de gemeenteraad besluiten niet meer dezelfde eisen te stellen aan commissieleden als aan raadsleden. Zo is het mogelijk om af te zien van het woonplaatsvereiste dan wel een tijdelijke ontheffing in te voeren. Ook is het mogelijk om de leeftijdsgrens voor commissieleden te verlagen van 18 naar 16 jaar.

Arbeidsrecht:

[5] https://www.kennisopenbaarbestuur.nl/documenten/rapporten/2018/06/29/ongehoord-jongeren-over-een-sterke-lokale-democratie
[6] wetten.nl - Regeling - Gemeentewet - BWBR0005416
[7] Document Viewer - U-reka Gemeente Utrecht

- Arbeidsvoorwaarden voor jongeren beperken het raadswerk niet en staan deelname van 16- en 17-jarigen als commissielid niet in de weg.

- Wat betreft de aansprakelijkheid van minderjarigen met betrekking tot de geheimhoudingsplicht en/of belangenverstrengeling, kan de rechter zelf kiezen of zij volgens het jeugdstrafrecht of het volwassenenstrafrecht worden berecht. De procedure voor een 16-jarige is vergelijkbaar met die voor een 18-jarige, met het verschil dat een 16-jarige relatief vaker volgens het jeugdstrafrecht zal worden berecht.

Beoogd effect
Door in te stemmen met dit voorstel wordt het commissielidmaatschap toegankelijker voor een bredere groep inwoners, doordat de minimumleeftijd voor commissieleden wordt verlaagd naar 16 jaar. Dit biedt jongeren de kans om bij te dragen aan de besluitvorming over onderwerpen die hen direct aangaan, wat zorgt voor een meer representatieve en inclusieve lokale politiek. Daarnaast wordt het voor commissieleden die tijdelijk buiten de stad wonen mogelijk om hun functie voort te zetten. Dit voorkomt dat zij onterecht uitgesloten worden van het commissielidmaatschap, terwijl hun politieke betrokkenheid behouden blijft.

Eerdere besluitvorming en informatievoorziening aan de raad
- Raadsvoorstel wijziging Reglement van Orde en Verordening op de raadscommissies - U-reka Gemeente Utrecht

Beslispunten, Argumenten en Kanttekeningen/Risico's

Beslispunt	
1	Het besluit tot wijziging van de Verordening op de raadscommissies van de gemeente Utrecht vast te stellen. Met deze wijziging worden de eisen voor commissieleden, niet raadsleden op twee punten versoepeld: a. De leeftijdsgrens wordt verlaagd van 18 jaar naar 16 jaar; b. Voor de verplichting om ingezetene te zijn van Utrecht is een ontheffing mogelijk van 6 maanden met één keer verlenging.
Argumenten	
1.1	Jongeren willen het zelf.
	Uit het onderzoek '(On)gehoord: Jongeren over een sterke lokale democratie[8] van het ministerie van BZK in 2018 bleek dat jongeren actief betrokken willen zijn bij de politiek. Jongeren vinden het een goed idee om op jongere leeftijd verkiesbaar te zijn voor de gemeenteraad. Veel jongeren, zoals in het onderzoek naar voren komt, kunnen op jonge leeftijd al goed hun mening vormen en politieke zaken uitleggen aan leeftijdsgenoten. Er zijn ook al voorbeelden van jonge politici die zich kandidaat hadden gesteld en voldoende stemmen hadden gekregen, maar hun zetel niet konden innemen vanwege hun leeftijd[9]. Dit maakt de verlaging van de minimumleeftijd naar 16 jaar niet alleen wenselijk, maar ook praktisch, aangezien jongeren vaak beter met andere jongeren kunnen communiceren en hun perspectieven duidelijk kunnen vertegenwoordigen.
1.2	Versterking van de democratie door jeugdparticipatie.

[8] https://www.kennisopenbaarbestuur.nl/documenten/rapporten/2018/06/29/ongehoord-jongeren-over-een-sterke-lokale-democratie
[9] Bijvoorbeeld bij de Provinciale Staten Flevoland, gemeenteraad Heusden en de gemeenteraad Peel en Maas.

	Door de minimumleeftijd voor commissieleden te verlagen naar 16 jaar, krijgen jongeren de kans om actief deel te nemen aan politieke besluitvorming. Dit biedt hen de mogelijkheid om politieke ervaring op te doen en leert hen hoe ze politieke processen kunnen beïnvloeden. Dit versterkt niet alleen de democratie door het betrekken van jongere generaties, maar het zorgt er ook voor dat jongeren zich beter kunnen voorbereiden op een toekomstig actieve rol in de politiek.
1.3	Jongeren hebben het idee dat hun stem er niet toe doet.
	Hoewel onze gemeenteraad op dit moment jong is, blijven jongeren structureel ondervertegenwoordigd in de (lokale) politiek. Veel jongeren voelen zich niet vertegenwoordigd in de politiek, vooral op belangrijke gebieden zoals onderwijs, werkgelegenheid en het milieu. Uit onderzoek blijkt dat jongeren zich vaak niet gehoord voelen en dat hun politieke prioriteiten niet worden weerspiegeld in het beleid[10]. Door jongeren op 16-jarige leeftijd in raadscommissies te betrekken, kunnen ze direct invloed uitoefenen op de besluitvorming die hun toekomst beïnvloedt, zoals klimaatbeleid, woningbouw en onderwijs. Dit zorgt ervoor dat jongeren zich gehoord voelen en actief betrokken raken bij het proces.
1.4	Andere gemeenten hebben een minimumleeftijd van 16 jaar voor commissieleden
	Een groeiend aantal gemeenten heroverweegt de minimumleeftijd van commissieleden. Zeker tien gemeenten[11] hebben de minimumleeftijd van hun commissieleden al verlaagd van 18 naar 16 jaar en merken dat jongeren waardevolle bijdragen leveren aan politieke debatten. Deze voorbeelden tonen aan dat het verlagen van de minimumleeftijd een haalbare en succesvolle manier is om jongeren vroegtijdig te betrekken bij het politieke proces.
1.5	De woningnood belemmert politieke betrokkenheid.
	De woningnood in Utrecht heeft grote gevolgen voor de politieke betrokkenheid van veel inwoners, met name jongeren en starters. Door het strikte woonplaatsvereiste kunnen mensen die tijdelijk buiten de stad wonen, bijvoorbeeld door een verhuizing na het beëindigen van een huurcontract, een scheiding, of de zoektocht naar een woning, niet in de gemeentelijke commissies actief blijven. Een tijdelijke ontheffing maakt het mogelijk voor deze inwoners om hun politieke betrokkenheid te behouden terwijl ze in de stad proberen terug te keren.
1.6	Inwoners voelen zich verbonden met Utrecht, ook als ze buiten de stad wonen.
	Door de woningcrisis moeten sommige inwoners tijdelijk buiten de stad wonen, bijvoorbeeld door het beëindigen van een huurcontract, persoonlijke omstandigheden zoals een scheiding, of de zoektocht naar een betaalbare woning. Ondanks hun tijdelijke afwezigheid voelen deze inwoners zich verbonden met Utrecht, waar hun werk, sociale netwerk of andere belangrijke banden blijven. Aangezien zij van plan zijn terug te keren zodra er woonruimte beschikbaar is, maakt het geven van een tijdelijke ontheffing voor commissieleden het mogelijk dat zij hun politieke betrokkenheid behouden, zelfs als ze tijdelijk buiten de stad wonen.
1.7	Een inclusievere politiek.

[10] https://www.kennisopenbaarbestuur.nl/documenten/rapporten/2018/06/29/ongehoord-jongeren-over-een-sterke-lokale-democratie
[11] Jongeren van 16 en 17 jaar kunnen duo-raadslid worden in Leiden | Centraal+ & Minimale leeftijd commissieleden in Beekdaelen naar 16 jaar | ZO-NWS

	De versoepeling van het woonplaatsvereiste maakt de lokale politiek toegankelijker voor een bredere groep mensen, waaronder jongeren en mensen met tijdelijke persoonlijke omstandigheden. Dit vergroot de representativiteit van de lokale politiek door meer diverse stemmen te betrekken in de besluitvorming.
1.8	Efficiënter gebruik van middelen en behoud van investeringen.
	Door het woonplaatsvereiste te versoepelen, wordt het mogelijk om commissieleden die tijdelijk buiten de gemeente wonen, hun werk voort te laten zetten. Dit voorkomt onnodig verloop en zorgt ervoor dat de tijd en middelen die geïnvesteerd worden in het inwerken van nieuwe commissieleden niet verloren gaan. Het is zonde als de investering in deze commissies verloren gaat door het woonplaatsvereiste, vooral wanneer deze commissieleden in de toekomst nog een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan het politieke proces.
Kanttekeningen/ Risico's	
1.1	Jongeren hebben te weinig kennis en levenservaring.
	Hoewel het argument bestaat dat jongeren onder de 18 jaar te weinig ervaring hebben om politieke beslissingen te nemen, tonen studies aan dat jongeren al op jonge leeftijd politieke vraagstukken herkennen en vaak zelfs beter in staat zijn om hun eigen generatie te vertegenwoordigen.[12] Het verschil in politieke volwassenheid tussen 16- en 18-jarigen is relatief klein[13]. Bovendien wordt het actieve kiesrecht in andere landen vanaf 16 jaar toegepast, wat aantoont dat jongeren in staat zijn weloverwogen politieke keuzes te maken.
2.2	Jongeren zijn impulsiever en makkelijker te beïnvloeden.
	Hoewel 16-jarigen soms impulsiever kunnen reageren in emotioneel geladen situaties, blijkt uit onderzoek dat zij, wanneer ze voldoende tijd en ruimte krijgen om feiten en standpunten te overwegen, goed in staat zijn om complexe politieke beslissingen te nemen. Bovendien krijgen jonge commissieleden de steun van ervaren fractieledeb, die hen kunnen begeleiden bij het maken van weloverwogen keuzes. In de raadscommissies wordt meestal in een rustige en inhoudelijke sfeer gedebatteerd, wat het risico op impulsieve beslissingen verkleint.
2.4	Werkdruk voor de griffie en de zorgplicht van fracties.
	De werkdruk voor de griffie zal per individu verschillen, maar de ervaring leert dat de leeftijd van commissieleden op zichzelf geen grote invloed heeft op de benodigde ondersteuning. Ook andere gemeenten hebben aangegeven dat het verlagen van de minimumleeftijd voor commissieleden geen significante invloed heeft op de werkdruk van de griffie. Fracties dragen de verantwoordelijkheid om hun jonge commissieleden te ondersteunen, rekening houdend met schooltijden en andere verplichtingen.
2.6	Er zijn geen voorbeelden van andere steden die dit doen.

[12] https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2019/06/24/jong-geleerd-oud-gedaan Neundorf, A., & Smets, K. Political socialization and the making of citizens, 2017. Oxford Handbooks Online. 10

[13] Bergh, J., Does voting rights affect the political maturity of 16-and 17-year-olds? Findings from the 2011 Norwegian voting-age trial, in: Electoral Studies, 32(1), 2019, p. 90-100

	Hoewel er geen andere gemeenten zijn die specifiek een ontheffing voor het woonplaatsvereiste voor commissieleden hebben ingevoerd, bestaat er wel een vergelijkbare regeling voor wethouders in andere steden. Utrecht kan hiermee pionieren en een voorbeeld stellen voor andere gemeenten die met soortgelijke problemen kampen door de woningnood.
2.7	Termijn van de ontheffing.
	De termijn van de ontheffing kan in de toekomst worden aangepast op basis van ervaringen en evaluaties. Als blijkt dat een termijn van 12 maanden geschikter is, kan dit worden doorgevoerd. Dit biedt ruimte voor flexibiliteit en aanpassing, afhankelijk van de behoeften van de betrokkenen.

Financiën
De wijziging van de Verordening op de raadscommissies gemeente Utrecht heeft geen financiële consequenties.

Vervolg
Na vaststelling van de gewijzigde verordening zal deze gepubliceerd worden op overheid.nl en kan deze in werking treden.

Participatie
Er is gesproken met commissieleden, raadsleden (waaronder fractievoorzitters) en het dagelijkse bestuur van de raad.

Communicatie
Na vaststelling van de gewijzigde verordening kan deze in werking treden. In overleg met de griffie kan gekeken worden wat vereist is op het gebied van communicatie over de aanpassing van de vereisten voor commissieleden, niet raadsleden.

(Niet)Referendabel
De Verordening raadgevend referendum gemeente Utrecht is niet van toepassing omdat dit een raadsvoorstel betreft over het interne functioneren van de raad, de commissies, de rekenkamer en gemeentelijke ombudsman, alsmede alle daarmee samenhangende reglementen en verordeningen (artikel 1.2, lid 2 onder o van de Verordening raadgevend referendum Utrecht.)

Bijlagen
- Besluit tot wijziging van de Verordening op de raadscommissies gemeente Utrecht.
- Geconsolideerde versie van Verordening op de raadscommissie gemeente Utrecht.